Haroldas Šinkūnas

Katedra Prawa Publicznego
Uniwersytet Wileński

STABILNOŚĆ KONSTYTUCJI I POSTĘPOWANIE NOWELIZACYJNE NA PRZYKŁADZIE LITEWSKIM

Wprowadzenie

Z przeglądu konstytucji na świecie wynika, że niektóre z nich mogą być zmieniane w sposób dość prosty, zaś postępowanie nowelizacyjne w przypadku innych jest szczególnie skomplikowane. Nieskomplikowana, na przykład, jest kwestia nowelizacji Konstytucji Chin – potrzeba do tego większości głosów deputowanych Narodowego Kongresu Deputowanych Ludowych nie mniejszej niż $2/3$ ¹; Konstytucja Turkmenii może zostać zmieniona większością głosów deputowanych parlamentu (Medžlisu) nie mniejszą niż $2/3$ lub głosami ponad połowy obywateli uczestniczących w referendum². Do uchwalenia zmian Konstytucji Niemiec wystarczy nie mniej niż $2/3$ głosów członków obu izb parlamentu – Bundestagu i Bundesratu³. Postępowanie nowelizacyjne w stosunku do Konstytucji Belgii jest bardziej skomplikowane – w przypadku postanowienia przez ustawodawcę odnośnie do zmiany Konstytucji, parlament zostaje rozwiązany, zaś decyzję w sprawie zmian konstytucyjnych uchwała nowo zwołany parlament większością $2/3$ głosów

¹ Konstytucja Chińskiej Republiki Ludowej z dnia 4 grudnia 1982 r., http://www.npc.gov.cn/englishnpc/Constitution/node_2825.htm/ [dostęp 30.10.2014].

² Konstytucja Turkmenii z dnia 18 maja 1992 r., http://turkmenistanembassy.am/index.php?option=com_content&task=view&id=31&Itemid=48/ [dostęp 30.10.2014]. Przy tym założenie konstytucyjne utrwalające formę rządów w postaci republiki prezydenckiej w ogóle nie może być zmieniane.

³ Konstytucja Republiki Federalnej Niemiec z dnia 23 maja 1949 r., <http://www.verfassungen.de/de/gg49-i.htm/> [dostęp 1.11.2014]. W art. 79 Konstytucji jest ustanowione, że nie mogą być zmieniane założenia konstytucyjne, zatwierdzające federacyjny system państwa, udział podmiotów federacji (niem. *Bundesland*) w procesie legislacyjnym, a także fundamentalne zasady utrwalone w art. 1 i 20 Konstytucji.

członków obu izb⁴. Skomplikowane postępowanie nowelizacyjne Konstytucji przewidziane jest w Danii: w przypadku zaakceptowanej przez rząd decyzji parlamentu (Folketingu) odnośnie do zmian Konstytucji, parlament się rozwiązuje i ogłaszane są wybory nowego parlamentu; jeżeli nowo wybrany parlament akceptuje nowelizację Konstytucji, musi być ona jeszcze zatwierdzona w referendum większością głosów nie mniejszą niż 40% ogólnej liczby wyborców⁵. Najtrudniejszą bodajże rzeczą jest jednak zmienianie konstytucji USA: wstępną decyzję odnośnie do zmiany Konstytucji podejmuje Kongres większością głosów nie mniejszą niż 2/3 członków obu izb – Izby Reprezentantów i Senatu albo wniosek dotyczący zmian konstytucyjnych zgłaszają 2/3 legislatur stanowych; poprawki konstytucyjne wchodzi w życie tylko po ich ratyfikacji przez 3/4 legislatur stanowych lub konwentów konstytucyjnych⁶. Z powodu tak skomplikowanego postępowania czasami zmiany konstytucyjne wchodzi w życie po kuriozalnie długim czasie – tak oto ratyfikacja XXVII poprawki konstytucyjnej trwała 202 lata 7 miesięcy i 12 dni⁷.

W konstytucjach mogą też być ustalane inne wymogi odnośnie do postępowania dotyczącego zmian konstytucyjnych; rzecz jasna, im bardziej te przepisy są specyficzne, tym trudniej jest zmienić Konstytucję, tym bardziej jest ona stabilna lub, jak twierdzi prof. nauk politycznych z Norwegii J.-E. Lane, tym większa jest skala bezwładności konstytucyjnej⁸. Wspomniany autor różni co najmniej sześć instrumentów zapewniających bezwładność konstytucyjną: a) niezmienność; b) referendum; c) odłożenie; d) zatwierdzenie na mocy powtórnej decyzji; e) większość kwalifikowana i f) zatwierdzenie przez subnarodowe instytucje władz. Większość państw, wyznając charakterystyczny dla konstytucjonalizmu pogląd, że państwo powinno kierować się prawem wyższym, że potrzeba *lex superior*, którego nie sposób zmieniać tak łatwo jak prawa zwyczajnego, używa różnych kompilacji tych przepisów⁹.

Z drugiej strony, warto rozważyć, czy stabilność tekstu konstytucji w każdym przypadku stanowi niezaprzeczną wartość? Czy konstytucja, dokonanie przeglądu której jest bardzo skomplikowane, jest lepsza niż ta

⁴ Konstytucja Królestwa Belgii z dnia 7 lutego 1831 r., http://www.senate.be/deutsch/const_de.html/ [dostęp 2.11.2014].

⁵ Konstytucja Królestwa Danii z dn. 5 czerwca 1953 r., <http://www.verfassungen.eu/dk/index.htm/> [dostęp 2.11.2014].

⁶ Konstytucja USA z dn. 17 września 1787 r., <http://www.archives.gov/exhibits/charters/constitution.html/> [dostęp 2.11.2014].

⁷ Bardziej szczegółowo zob.: http://www.archives.gov/exhibits/charters/constitution_amendment_27.html/ [dostęp 16.07.2014]

⁸ J.-E. Lane, *Konstitucija ir politikos teorija* [Konstytucja a teoria polityczna], Naujasis laikas, Kaunas 2003, s. 126.

⁹ Tamże, s. 126–127.

elastyczna? Jak twierdzi J.-E. Lane, wadą inercji konstytucyjnej jest to, że przeczy ona zasadzie demokracji, pojmowanej jako rządy zwyczajnej większości, oraz doktrynie suwerenności parlamentu. Autor pyta, dlaczego suwerenny legislator lub suwerenny naród postanawia ograniczyć swe uprawnienia w zakresie tworzenia i nowelizacji konstytucji zgodnie z wolą większości?¹⁰ Czyż nie jest dziś aktualna myśl J.J. Rousseau, że nie ma i nie może być żadnej ustawy zasadniczej, obowiązkowej dla całego narodu i nawet umowa społeczna nie obowiązuje całego narodu; opinia większości jest zawsze obowiązująca dla wszystkich innych?¹¹

W tym właśnie kontekście rozważymy poniżej doktrynę Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej (dalej: Sąd Konstytucyjny) w kwestii ograniczeń stabilności i nowelizacji konstytucji, wyjaśniając argumenty, na których oparł się Sąd Konstytucyjny (parafrazując holenderskiego myśliciela H. Grotiusa), postanawiając, że istnieje coś, czego nie sięga nawet moc suwerennego narodu, ani jego reprezentanta (Sejmu).

1. Nowelizacja Konstytucji Republiki Litewskiej

Kwestie nowelizacji Konstytucji Republiki Litewskiej (dalej: Konstytucja), uchwalonej na drodze referendum z dnia 25 października 1992 r. regulują założenia rozdziału XIV. W art. 148 Konstytucji ustalona jest niejednakowa procedura zmian poszczególnych założeń Konstytucji: a) założenie art. 1 Konstytucji „Państwo Litewskie jest niepodległą republiką demokratyczną” może zostać zmienione wyłącznie na drodze referendum, jeżeli opowie się za tym nie mniej niż 3/4 obywateli Litwy, posiadających prawo głosu¹²; b) wyłącznie na drodze referendalnej mogą być zmieniane założenia rozdziału I „Państwo Litewskie” oraz rozdziału XIV „Zmiana Konstytucji”; c) poprawki konstytucyjne dotyczące innych rozdziałów Konstytucji muszą być rozważane i głosowanie w ich sprawie w Sejmie powinno być przeprowadzane dwukrotnie, zaś przerwa między głosowaniami nie może być krótsza niż trzy miesiące. Poprawka konstytucyjna uważana jest za uchwaloną, jeśli w każdym głosowaniu głoso-

¹⁰ Tamże, s. 129.

¹¹ Ž.-Ž. Ruso (Jean-Jacques Rousseau), *Apie visuomenės sutartį* [O umowie społecznej], [w:] Ž.-Ž. Ruso, *Rinktiniai raštai* [Pisma wybrane], Mintis, Vilnius 1979, s. 151, 231.

¹² Sformułowanie „Państwo Litewskie jest niepodległą republiką demokratyczną”, zapisane w art. 1 Konstytucji, zatwierdzone zostało w referendum z dnia 9 lutego 1991 r., w którym frekwencja wyniosła 84,73%, a głosy „za” oddało 76,46% obywateli posiadających prawo głosu. Bardziej wyczerpująco zob.: <http://www.vrk.lt/ankstesni/> [dostęp 2.11.2014].

wało na nią nie mniej niż 2/3 ogółu posłów na Sejm¹³. Wniosek o zmianę lub uzupełnienie Konstytucji może zgłosić grupa posłów na Sejm nie mniejsza niż 1/4 ogółu posłów na Sejm lub nie mniej niż 300 tysięcy wyborców.

Dotychczas Konstytucję zmieniano i uzupełniano ośmiokrotnie¹⁴, chociaż pomysłów na to było więcej. Jest to zatem dokument znacznie bardziej stabilny niż Tymczasowa Ustawa Zasadnicza Republiki Litewskiej, uchwalona po odrodzeniu niepodległości Litwy 11 marca 1990 r. i obowiązująca do 1 listopada 1992 r., która była zmieniana dwadzieścia jeden razy. Interesujące, że wszystkie nowelizacje Konstytucji uchwalone zostały przez Sejm, choć były trzy próby zmiany Konstytucji na drodze referendum. Dwukrotnie referenda w sprawie zmian konstytucyjnych przeprowadzone zostały z inicjatywy Sejmu, odpowiednio 20 października i 10 listopada 1996 r., spośród których pierwsze, choć się odbyło, nie zatwierdziło założenia poddanego pod głosowanie referendalne, w drugim zaś zawiodła frekwencja. Trzecie referendum z 29 czerwca 2014 r. zostało przeprowadzone na żądanie ponad 300 tysięcy wyborców, jednak z powodu zbyt małej frekwencji obywateli posiadających prawo głosu (uczestniczyło w nim wyłącznie 14,98% wyborców) również uznane zostało za nieważne.

2. Doktryna konstytucyjna odnośnie do kwestii stabilności i nowelizacji w latach 1993–2013

Doktryna Sądu Konstytucyjnego odnośnie do kwestii stabilności i nowelizacji Konstytucji od roku 1993¹⁵ do 2013 nie była zbyt rozbudowana. Rozpatrując wcześniej przeważnie kwestie o charakterze technicznym, związane z trybem uchwalania poprawek konstytucyjnych i wejściem w życie zmian Konstytucji, Sąd Konstytucyjny w swym orzeczeniu z dnia 16 stycznia 2006 r.¹⁶ po raz pierwszy w swej praktyce stwierdził, że Konstytucja jako prawo najwyższe powinna

¹³ Ponieważ Sejm składa się ze 141 posłów, do uchwalenia poprawki konstytucyjnej potrzeba, aby głosowało na nią co najmniej 94 posłów na Sejm.

¹⁴ Jedną z ustaw o zmianie Konstytucji, która nabrała mocy i obowiązywała przez ponad siedem lat, uznana została przez Sąd Konstytucyjny za sprzeczną z Konstytucją. Bardziej szczegółowo zob.: Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej Nr KT2-N1/2014 z dn. 24 stycznia 2014 r., <http://lrkt.lt/dokumentai/2014/n140124.htm/>.

¹⁵ Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej został powołany dnia 18 marca 1993 r., w momencie, kiedy Sejm mianował wszystkich sędziów.

¹⁶ Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 16 stycznia 2006 r., <http://lrkt.lt/dokumentai/2006/n060116.htm/>.

być aktem stabilnym; w swym orzeczeniu z 14 marca 2006 r.¹⁷ Sąd Konstytucyjny odnotował, że stabilność Konstytucji nie oznacza braku możliwości dokonywania jej poprawek, kiedy są one obiektywnie niezbędne.

Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego z 28 marca 2006 r.¹⁸ jest pierwszym, w którym doktryna stabilności Konstytucji sformułowana została znacznie szerzej. W orzeczeniu tym Sąd Konstytucyjny wskazuje między innymi, że stabilność Konstytucji to wielka wartość prawna, jedna z przesłanek służących zapewnieniu ciągłości państwa, poszanowania ładu konstytucyjnego i prawa. Jednym z warunków zapewniających stabilność Konstytucji jako rzeczywistości prawnej jest stabilność jej tekstu. Oznacza to, że Konstytucja nie może być zmieniana, jeżeli nie jest to prawnie niezbędne. Dochodziłoby do podważania sensu Konstytucji jako aktu szczególnie stabilnego, gdyby do ingerencji w jej tekst dochodziło każdorazowo, kiedy zmieniają się jakiekolwiek relacje społeczne regulowane w sposób prawny. Po drugie zaś do stabilności tekstu Konstytucji, a zarazem do stabilności ładu konstytucyjnego przyczynia się kształtowanie, rozwijanie i interpretowanie oficjalnej doktryny konstytucyjnej, co sprzyja nieingerowaniu w tekst Konstytucji, jeśli ingerencja taka nie jest prawnie niezbędna. Dalsze wyjaśnianie i rozwijanie oficjalnej doktryny konstytucyjnej, jak też reinterpretacja założeń oficjalnych doktryn konstytucyjnych w aktach uchwalanych przez Sąd Konstytucyjny w nowych postępowaniach w zakresie prawa konstytucyjnego pozwala na wyjaśnianie potencjału zawartego w Konstytucji bez zmiany jej tekstu i dostosowywanie pod tym względem Konstytucji do zmian zachodzących w życiu społecznym, stale zmieniających się warunków życia społecznego i państwowego, zapewnia Konstytucji rolę fundamentu prawnego życia społecznego i państwowego.

Owe założenia doktryny konstytucyjnej powtórzone zostały w kilku późniejszych aktach Sądu Konstytucyjnego, jednak bez szerszej interpretacji.

3. Rozwój doktryny konstytucyjnej w kwestiach stabilności i nowelizacji Konstytucji w roku 2014

W orzecznictwie Sądu Konstytucyjnego doktryna dotycząca stabilności Konstytucji została w 2014 roku w znaczący sposób rozwinięta i uzupełniona, jeśli chodzi o ograniczenia zmian konstytucyjnych. W tej materii najważ-

¹⁷ Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 14 marca 2006 r., <http://lrkt.lt/dokumentai/2006/n060314.htm/>.

¹⁸ Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 28 marca 2006 r., <http://lrkt.lt/dokumentai/2006/n060328.htm/>.

niejsze jest orzeczenie Sądu Konstytucyjnego z 24 stycznia 2014 r.¹⁹, zaś wyłuszczone w nim doktryna rozwinięta jest w orzeczeniu z 11 lipca 2014 r.²⁰

Orzeczenie z 24 stycznia 2014 r. dotyczyło zgodności z Konstytucją Ustawy o zmianie art. 125 Konstytucji co do trybu jej uchwalenia. Istota sprawy polegała na tym, że grupa 45 posłów na Sejm, występując jako podmiot uprawniony do zainicjowania zmian w Konstytucji, zgłosiła projekt poprawki do Konstytucji; podczas rozpatrywania projektu poprawki do Konstytucji w Sejmie, sejmowa Komisja ds. Prawa i Praworządności zgłosiła wariant projektu poprawki do Konstytucji co do treści istotnie różniący się od projektu poprawki do Konstytucji zainicjowanej przez grupę posłów na Sejm. W 2006 r. w Sejmie dwukrotnie głosowano w sprawie projektu poprawek do Konstytucji zgłoszonego przez Komisję i po dwukrotnej akceptacji Ustawa o zmianie art. 125 Konstytucji została uchwalona. Sąd Konstytucyjny Ustawę o zmianie art. 125 Konstytucji, obowiązującą ponad siedem lat, co do trybu uchwalenia uznał za sprzeczną z częścią 1 art. 147 Konstytucji, w której ustanowione są poszczególne podmioty uprawnione do zgłaszania Sejmowi wniosków dotyczących zmian lub uzupełnień w Konstytucji.

W orzeczeniu tym Sąd Konstytucyjny, rozwijając doktrynę o stabilności Konstytucji, uzupełnił założenia orzeczenia z dnia 28 marca 2006 r. o nowe wymogi dotyczące zmian konstytucyjnych. Stwierdzono, że w przypadku dokonywania zmian Konstytucji należy trzymać się imperatywu, że Konstytucja stanowi akt jednolity; wszelkie nowelizacje Konstytucji są tak powiązane między sobą, że treść poszczególnych założeń Konstytucji wiąże się z treścią innych jej założeń; założenia konstytucyjne stanowią spójny, jednolity system i żadne z założeń Konstytucji nie może być sprzeczne z innymi. Oznacza to, że nowelizacja Konstytucji nie może wprowadzać takich nowych prawnych przepisów konstytucyjnych powodujących, że któreś z założeń Konstytucji będzie negować inne lub będzie z nim sprzeczne i założenia te nie będą mogły być traktowane jako zgodne ze sobą.

Jednakowoż oprócz wspomnianego, sformułowanego w oficjalnej doktrynie konstytucyjnej, nowego wymogu odnośnie do poprawek konstytucyjnych, w powyższym orzeczeniu Sąd Konstytucyjny dokonał kolejnego kroku w swym orzecznictwie, określając ograniczenia materialne i procesowe dla zmian konstytucyjnych, wynikające z imperatywu stabilności Konstytucji i zgodności wszystkich jej założeń.

¹⁹ Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej Nr KT2-N1/2014 z dn. 24 stycznia 2014 r., <http://lrkt.lt/dokumentai/2014/n140124.htm/>.

²⁰ Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej Nr KT36-N10/2014 z dn. 11 lipca 2014 r., http://lrkt.lt/dokumentai/2014/2014-07-11_KT36-N10.htm/.

3.1. Materialne ograniczenia zmian konstytucyjnych

Materialne ograniczenia zmian konstytucyjnych są to zatwierdzone w Konstytucji ograniczenia dotyczące uchwalania poprawek konstytucyjnych o określonej treści. Tego rodzaju ograniczenia wynikają z powszechności konstytucyjnych regulacji prawnych i dotyczą obrony wartości uniwersalnych, na których opiera się Konstytucja jako prawo najwyższe i umowa społeczna, oraz państwo jako wspólne dobro społeczne, a także ochrony tych wartości, zgodności założeń konstytucyjnych. Sąd Konstytucyjny między innymi wyodrębnił następujące ograniczenia materialne odnośnie do zmian Konstytucji:

1) niedopuszczalne są takie poprawki Konstytucji, które by zaprzeczały jakiegokolwiek fundamentalnej konstytucyjnej wartości Państwa Litewskiego – niepodległość państwa, demokracja, republika, przyrodzony charakter praw i wolności człowieka, z wyjątkiem przypadku, gdyby założenie art. 1 Konstytucji „Państwo Litewskie jest niepodległą republiką demokratyczną” zostało zmienione na drodze referendum w trybie ustalonym w art. 148 Konstytucji, jeżeli opowie się za tym nie mniej niż 3/4 obywateli Litwy posiadających prawo głosu;

2) niedopuszczalne są takie poprawki Konstytucji, które by zaprzeczały zatwierdzonej w założeniach konstytucyjnego aktu „O nieprzystępowaniu Republiki Litewskiej do postsowieckich sojuszy wschodnich” orientacji geopolitycznej Państwa Litewskiego w kierunku integracji europejskiej i transatlantyckiej. I choć nie jest to bezpośrednio wskazane w Konstytucji, ten akt konstytucyjny, będący częścią składową Konstytucji, zapewnia takąż ochronę jak art. 1 Konstytucji w stosunku do założenia „Państwo Litewskie jest niepodległą republiką demokratyczną”, tzn., że może być zmieniony wyłącznie na drodze referendum z liczbą głosów nie mniejszą niż 3/4 ogółu wyborców;

3) niedopuszczalne są takie poprawki Konstytucji, które by zaprzeczały zobowiązaniom członkostwa Republiki Litewskiej w Unii Europejskiej, bez uprzedniego anulowania drogą referendum podstaw konstytucyjnych członkostwa Litwy w Unii Europejskiej, zatwierdzonych w akcie „O członkostwie Litwy w Unii Europejskiej”²¹;

4) niedopuszczalne są takie poprawki Konstytucji, które by zaprzeczały zobowiązaniom międzynarodowym Republiki Litewskiej, a zarazem konstytucyjnej zasadzie *pacta sunt servanda*, jeżeli nie zrezygnowano z tych zobowiązań międzynarodowych zgodnie z przepisami prawa międzynarodowego;

²¹ Podstawę aktu konstytucyjnego „O członkostwie Republiki Litewskiej w Unii Europejskiej” stanowi wola obywateli wyrażona podczas referendum w dniach 10 i 11 maja 2003 r. w sprawie członkostwa Republiki Litewskiej w Unii Europejskiej, dlatego też założenia tego aktu mogą być zmieniane wyłącznie na drodze referendum. Bardziej szczegółowo zob.: Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej Nr KT2-N1/2014 z dn. 24 stycznia 2014 r., <http://lrkt.lt/dokumentai/2014/n140124.htm/>.

5) z uwagi na to, że zgodnie z art. 148 Konstytucji założenia rozdziałów I i XIV Konstytucji mogą być zmieniane wyłącznie na drodze referendum, oznacza to, że:

(a) Sejm nie może dokonywać żadnych takich zmian konstytucyjnych, które by zaprzeczały założeniom wspomnianych rozdziałów, a także

(b) na drodze referendum nie można też dokonywać takich poprawek, które bez odpowiednich zmian założeń rozdziałów I i XIV Konstytucji zatwierdzałyby sprzeczne z nimi konstytucyjne regulacje prawne.

Omawiając w orzeczeniu z dnia 11 lipca 2014 r. ograniczenia materialne zmian konstytucyjnych, Sąd Konstytucyjny w sposób jeszcze bardziej surowy wskazał, że przyrodzony charakter praw i wolności człowieka, demokracja i niepodległość państwa są takimi wartościami konstytucyjnymi, które stanowią fundament Konstytucji jako umowy społecznej, opartego na niej wspólnego życia narodu, samego Państwa Litewskiego. Nikt nie może zakwestionować założeń konstytucyjnych utrwalających te wartości konstytucyjne, albowiem oznaczałoby to zaprzeczenie samej istoty Konstytucji. Dlatego też nawet z uwzględnieniem wspomnianych ograniczeń zmian konstytucyjnych wynikających z samej Konstytucji niedopuszczalne jest uchwalanie poprawek konstytucyjnych zaprzeczających przyrodzonemu charakterowi praw i wolności człowieka, demokracji lub niepodległości państwa.

3.2. Proceduralne ograniczenia zmian konstytucyjnych

Proceduralne ograniczenia zmian konstytucyjnych to zatwierdzony w Konstytucji specjalny tryb uchwalania poprawek konstytucyjnych, który nie może być utożsamiany z postępowaniem ustawodawczym, nawet jeśli chodzi o tzw. ustawy konstytucyjne. Większa ochrona założeń konstytucyjnych oraz bardziej skomplikowany tryb ich zmian pomagają m. in. w zapewnieniu, żeby Konstytucja była zmieniana tylko wtedy, kiedy jest to konieczne, oraz stwarzają przesłanki, aby nie dochodziło do pośpiesznych poprawek konstytucyjnych. Sąd Konstytucyjny wyodrębnił następujące specjalne wymogi dotyczące trybu dokonywania poprawek konstytucyjnych:

1. Konstytucja nie może być zmieniana w trakcie stanu nadzwyczajnego lub wojennego (część druga art. 147 Konstytucji);

2. Uprawnienia Sejmu dotyczące zmian Konstytucji są ograniczone. Zostało już wspomniane, że założenia art. 1 i inne założenia jej rozdziału I „Państwo Litewskie” i rozdziału XIV „Zmiana Konstytucji” mogą być zmieniane wyłącznie na drodze referendum;

3. Wniosek do Sejmu o zmianę lub uzupełnienie Konstytucji mogą wnosić tylko podmioty szczególne – grupa posłów na Sejm nie mniejsza jak 1/4 ogółu posłów na Sejm lub nie mniej jak 300 tysięcy wyborców;

4. Szczególny tryb omawiania w Sejmie poprawek konstytucyjnych: poprawki konstytucyjne muszą być omawiane w Sejmie dwukrotnie i dwukrotnie odbywa się w ich sprawie głosowanie z przerwą między głosowaniami nie krótszą niż trzy miesiące;

5. Poprawkę konstytucyjną uchwała się szczególną kwalifikowaną większością głosów posłów na Sejm – w każdym z głosowań powinno opowiedzieć się za nią nie mniej niż 2/3 ogółu posłów na Sejm;

6. Omawiana przez Sejm i niezaakceptowana poprawka konstytucyjna może być na nowo przedkładana Sejmowi nie wcześniej niż po upływie 1 roku;

7. Szczególny tryb promulgacji poprawek konstytucyjnych: uchwaloną ustawę o zmianie Konstytucji podpisuje Prezydent Republiki i ogłasza ją oficjalnie nie później niż w ciągu 5 dni; jeśli Prezydent Republiki we wskazanym czasie tego nie uczyni, podpisuje ją i ogłasza oficjalnie Przewodniczący Sejmu;

8. Szczególny tryb wejścia w życie poprawek konstytucyjnych: ustawa o zmianie Konstytucji nabiera mocy nie później niż miesiąc po jej uchwaleniu.

4. Stabilność Konstytucji i ograniczenia dotyczące jej zmian a suwerenność narodu, samodzielność Sejmu oraz swoboda mandatu posła na Sejm

Warto wrócić do pytania stawianego na wstępie – na czym opiera się siła imperatywu stabilności Konstytucji i doktryny ograniczania jej zmian oraz jak wiąże ona suwerenny naród z wybraną w sposób demokratyczny jego reprezentacją – Sejmem, działalność członków którego m.in. opiera się na zasadzie wolności mandatu posła na Sejm? Czy można twierdzić, że stabilność konstytucyjna jest wartością konstytucyjną większą (stąd też bardziej należy jej bronić) niż suwerenność narodu i uprawnienia jego reprezentacji (Sejmu) do swobodnej i samodzielnej realizacji powierzonych jej jako instytucji władz państwowych?

Nie ma żadnej sprzeczności między imperatywem stabilności Konstytucji i zasadą suwerenności narodu. W orzecznictwie Sądu Konstytucyjnego²² twierdzi się, że w Konstytucji odzwierciedlona jest umowa społeczna – podjęte w sposób demokratyczny zobowiązanie wszystkich obywateli, aby obecne i przyszłe pokolenia żyły zgodnie z fundamentalnymi przepisami zatwierdzonymi w Konstytucji i ich przestrzegali. Oznacza to, że Konstytu-

²² Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej Nr KT36-N10/2014 z dn. 11 lipca 2014 r., http://lrkt.lt/dokumentai/2014/2014-07-11_KT36-N10.htm/.

cja obowiązuje również naród, stąd też najwyższe moce suwerenne narodu mogą być urzeczywistniane wyłącznie przy przestrzeganiu Konstytucji. Poza tym wymóg przestrzegania Konstytucji w trakcie realizacji najwyższej suwerennej woli narodu nie może być oceniany jako utrudnianie lub ograniczanie utrwalonej w Konstytucji suwerenności narodu, przyswajanie sobie mocy suwerennych należących do całego narodu.

Tym bardziej nie ma sprzeczności między imperatywem stabilności Konstytucji a możliwością ograniczania uprawnień Sejmu oraz zasadą wolności mandatu posła na Sejm. Możliwość ograniczania uprawnień Sejmu wynika z ustępu drugiego art. 5 Konstytucji, który stanowi, że uprawnienia władzy ogranicza Konstytucja. Oznacza to, że Sejm reprezentując naród, jest samodzielny o tyle, o ile jego uprawnień nie ogranicza Konstytucja. Swoje niezaprzeczone prerogatywy w dziedzinie legislacji Sejm może realizować wyłącznie przestrzegając trybu ustalonego w Konstytucji, który obowiązuje zarówno Sejm *in corpore*, jak też każdego poszczególnego posła na Sejm. To, że działalność posła na Sejm opiera się na konstytucyjnej zasadzie wolności mandatu posła na Sejm, nie oznacza wszelako, że ma on przyzwolenie na działanie tylko według własnego uznania, kierując się wyłącznie własnym sumieniem, ignorując Konstytucję. Wolny mandat posła na Sejm nie jest przywilejem, lecz tylko jednym ze środków prawnych, zapewniających, aby każdy poseł na Sejm, kierując się Konstytucją, racją stanu i własnym sumieniem, nieskrępowany żadnym mandatem, mógł decydować, jak będzie głosować²³.

Konkluzje

1. Konstytucja Republiki Litewskiej była zmieniana ośmiokrotnie i wszystkie te poprawki konstytucyjne zostały uchwalone przez Sejm. Trzy próby zmiany Konstytucji na drodze referendum nie były udane.

2. Doktrynę Sądu Konstytucyjnego dotyczącą stabilności Konstytucji zaczęto kształtować w roku 2006, zaś w orzeczeniu z 28 marca 2006 r. stwierdzono, że są dwa warunki stabilności Konstytucji – stabilność jej tekstu i kształtowanie, rozwijanie i reinterpretacja oficjalnej doktryny konstytucyjnej.

3. Rozwijając oficjalną doktrynę stabilności konstytucyjnej w orzeczeniu Sądu Konstytucyjnego z 24 stycznia 2014 r. stwierdzono, że zmiany

²³ Decyzja Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dn. 15 maja 2009 r., <http://lrkt.lt/dokumentai/2009/s090515.htm/>.

Konstytucji nie mogą wprowadzać takich nowych konstytucyjnych regulacji prawnych powodujących, że jakiś przepis Konstytucji zaprzeczałby innym przepisom (był z nimi sprzeczny) albo gdyby nie można było ich interpretować jako zgodnych ze sobą.

4. W orzeczeniu Sądu Konstytucyjnego z 24 stycznia 2014 r. po raz pierwszy w oficjalnej doktrynie konstytucyjnej sformułowane zostały materialne i proceduralne ograniczenia zmian Konstytucji. Materialne ograniczenia zmian Konstytucji to zatwierdzone w Konstytucji ograniczenia dotyczące uchwalania zmian pewnych treści konstytucyjnych. Proceduralne ograniczenia zmian Konstytucji to zatwierdzony w Konstytucji szczególny tryb zmian Konstytucji.